

INSTITUTUL NAȚIONAL AL JUSTIȚIEI

JUSTIȚIA PENTRU COPII

CURRICULUM

FORMATOR
Elena Covalenco,
Judecător al Curții Supreme de Justiție,
Colegiul penal

CHIȘINĂU, 2012

I. PRELIMINARII

Asimilarea de către sistemul de drept național a standardelor prescrise de dreptul comunitar constituie un imperativ al timpului, obligatoriu de parcurs pentru realizarea opțiunii de integrare europeană a Republicii Moldova. Realizarea pe această cale a reformei de drept este indispensabil condiționată de implementarea unor transformări în domeniul justiției pentru copii.

Administrarea justiției pentru minori este o parte a justiției penale, care a obținut un loc aparte ținând cont de schimbările din acest domeniu. Din această perspectivă se impune pregătirea cadrelor noi cu o viziune largă în domeniul dat pentru exercitarea funcției de judecător și procuror.

Acest modul este necesar pentru a familiariza audienții cu sistemul de justiție juvenilă așa cum este promovat în cadrul standardelor internaționale din domeniu, cu organizațiile, procesele și actorii care fac parte din sistemul de Justiție Juvenilă. În cadrul lui sînt explorate componentele sistemului de justiție juvenilă, alternativele la metodele tradiționale în cadrul procesului penal. O atenție specială este atrasă provocărilor inerente ce apar la instrumentarea cazurilor privind copiii în conflict cu legea.

Disciplina își propune să ofere o prezentare de ansamblu asupra protecției copilului în conflict cu legea, copilului martor sau copilului victimă prin intermediul standardelor internaționale și prin normele naționale: care sînt drepturile acestora, care sînt mijloacele prin care li se oferă protecție, cum se asigură echilibrul între protecția societății și protecția minorului, dacă există standarde comune la nivelul documentelor legale internaționale și naționale privind drepturile minorilor.

Curriculumul la disciplina „Justiția pentru copii” se axează pe trei niveluri comportamentale cu un grad divers de complexitate: cunoștințe, aplicare, integrare.

Nivelul cunoașterii presupune acumularea și aprofundarea cunoștințelor teoretice, formarea bazei conceptuale în domeniul administrării justiției privind copiii.

Aplicarea presupune utilizarea cunoștințelor obținute anterior privind justiția juvenilă, consolidarea competențelor de punere în practică a principiilor și standardelor comunitare existente în materie.

Integrarea se referă la formarea capacităților de transfer al cunoștințelor teoretice și al abilităților practice în situații atipice, soluționarea spețelor, rezolvarea unor sarcini cu un grad sporit de complexitate, formularea poziției proprii și argumentarea soluțiilor promovate.

În ultimă instanță, audienții trebuie să aibă o înțelegere a sistemului de justiție juvenilă, să poată explica procesul de constituire a standardelor în domeniul dat și să explice problemele majore cu care se confruntă justiția juvenilă.

II. OBIECTIVELE GENERALE ALE DISCIPLINEI

La nivel de cunoaștere și înțelegere

- să explice conceptele de bază ale justiției juvenile;
- să definească componentele justiției juvenile;
- să determine obiectivele principiile justiției juvenile;
- să stabilească exigențele internaționale și naționale referitoare la procedurile privind copii în conflict cu legea;
- să dea exemplu de diferite opinii doctrinare în privința tratamentului aplicat față de copii în conflict cu legea;
- să explice noțiunile legale și pe cele doctrinare;
- să interpreteze normele juridice relevante justiției juvenile.

La nivel de aplicare

- să argumenteze necesitatea existenței unui sistem de justiție juvenilă;
- să relateze conținutul principiilor specifice justiției juvenile;
- să stabilească legături între normele generale și normele speciale ale procedurii penale referitoare la justiția pentru minori;
- să analizeze, acolo unde este cazul diferitele alternative de acțiune în ceea ce privește copii în conflict cu legea în cadrul procesului penal;
- să interpreteze reglementările internaționale și naționale din domeniul justiției juvenile;
- să propună soluții la problemele de ordin practic vizând materia Justiției juvenile în dreptul penal;
- să reflecte utilizarea normelor de comportament față de copii în conflict cu legea sau care vin în contact cu organele de drept;
- să argumenteze esența unor fenomene sau aspecte ce țin de Justiția Juvenilă.

La nivel de integrare

- să evalueze corelația standardelor internaționale din domeniu cu legislația națională;
- să determine perspectivele dezvoltării dreptului procesual penal al R.Moldova în ceea ce privește justiția juvenilă;
- să evalueze practica existentă în domeniul aplicării normelor internaționale;
- să stabilească locul și rolul Justiției juvenile în sistemul justiției penale;
- să estimeze eficiența normelor care alcătuiesc Justiția juvenilă a R.Moldova.

III. ADMINISTRAREA DISCIPLINEI

Codul disciplinei	Semestrul	Numărul de ore		Evaluarea
		C	S	
SO	III	4	10	colocviu diferențiat

IV. TEMATICA ȘI REPARTIZAREA ORIENTATIVĂ A ORELOR

a) Tematica și repartizarea orientativă a orelor de curs

Nr. crt.	Tema	Numărul de ore
1.	Concepte generale privind justiția juvenilă	2
2.	Standarde internaționale în domeniul justiției juvenile	2
	Total	4

b) Tematica și repartizarea orientativă a orelor de seminar

Nr. crt.	Tema	Realizarea în timp (ore)
1.	Particularitățile desfășurării urmăririi penale în cauzele privind copiii în conflict cu legea.	2
2.	Particularitățile examinării cauzelor copiilor în conflict cu legea în instanțele judecătorești.	2
3.	Aplicarea măsurilor procesuale de constrângere în privința minorilor.	2
4.	Particularitățile instrumentării cauzelor privind copii care nu sunt subiecți ai răspunderii penale.	2
5.	Particularitățile desfășurării urmăririi penale și examinării cauzelor cu copiii minori (martori, victimă, parte vătămată) în instanțele judecătorești	2
	Total	10

V. OBIECTIVELE DE REFERINȚĂ ȘI CONȚINUTURI

Obiective de referință	Conținuturi
<ul style="list-style-type: none"> - să definească conceptul de justiție juvenilă; - să identifice sarcinile și părțile componente ale justiției juvenile; - să clasifice și să sistematizeze principiile justiției juvenile; - să descrie obiectul de studiu al disciplinei; - să argumenteze necesitatea existenței justiției juvenile. 	<p>Concepte generale privind justiția juvenilă Definiția justiției juvenile. Componentele justiției juvenile. Sarcinile justiției juvenile Principiile generale ale justiției pentru minori. Principii generale ale drepturilor copiilor. Nondiscriminarea Interesul superior al copilului Dreptul la viață, supraviețuire și dezvoltare Respectarea opiniei copilului. Principii specifice ale justiției juvenile. Principiul reabilitării și reintegrării copiilor. Principiul tratării copilului în conflict cu legea ca pe o victimă. Principiul separării justiției pentru adulți de cea pentru copii. Principiul neinstituționalizării copiilor Principiul limitării aplicării justiției juvenile Principiul abordării complexe Necesitatea existenței justiției juvenile. Stereotipurile create față de copiii. Istoricul apariției justiției juvenile</p>
<ul style="list-style-type: none"> - să explice la general conținutul actelor internaționale de bază din domeniul justiției juvenile; - să identifice căi de aplicare a standardelor internaționale în practica națională; - să estimeze importanța standardelor internaționale în domeniul justiției juvenile; - să aprecieze caracterul obligatoriu a standardelor internaționale. 	<p>Standarde internaționale în domeniul justiției juvenile Considerente generale privind instrumentele internaționale în domeniul justiției juvenile. Actele internaționale cu aplicare directă pentru justiția juvenilă și acte relevante justiției juvenile. Descrierea succintă a actelor internaționale specifice justiției juvenile. Mecanisme și instituții de monitorizare și aplicare a standardelor internaționale. Comitetul ONU cu privire la drepturilor copilului. Comitetul de Coordonare al Națiunilor Unite privind consultanța și asistența tehnică în domeniul justiției juvenile. Fondul Internațional pentru Urgențe ale Copiilor al Națiunilor Unite (UNICEF). Biroul Înaltului Comisar ONU pentru DO, Comisia pentru DO, Comisia ONU privind prevenirea criminalității și justiția penală, Biroul ONU privind Drogurile și criminalitatea. Forța juridică a standardelor internaționale</p>
<ul style="list-style-type: none"> - să definească particularitățile urmăririi penale în cauzele penale privind copiii în conflict cu legea; 	<p>Particularitățile desfășurării urmăririi penale în cauzele privind copiii în conflict cu legea</p>

<ul style="list-style-type: none"> - să descrie modalitatea pornirii urmăririi penale și exercitării urmăririi penale de către procuror; - să determine circumstanțele ce urmează a fi stabilite în cauzele cu minori; - să descrie modalitatea determinării coparticipanților la comiterea infracțiunii în grup cu minorii; - să enumere diferite situații care determină disjungerea cauzei în privința minorilor; - să formeze abilitați în audierea minorilor; - să caracterizeze rolul apărătorului, pedagogului, psihologului și reprezentantului legal; - să argumenteze dacă a fost oportun ca exercitarea urmăririi penale în cauzele cu minori să fie efectuată de procuror; - să justifice necesitate disjungerii cauzei în privința unui minor într-un dosar separat; - să formuleze un set de reguli care ar ghida un procuror la audierea bănuțului, învinuțului minorul. 	<p>Pornirea și desfășurarea urmăririi penale în cauzele cu minori.</p> <p>Circumstanțele ce urmează a fi stabilite în cauzele cu minori.</p> <p>Determinarea coparticipanților și disjungerea cauzei în privința minorilor.</p> <p>Audierea învinuților minori.</p> <p>Reprezentarea minorilor și respectarea drepturilor minorilor în cadrul urmăririi penale.</p>
<ul style="list-style-type: none"> - să definească particularitățile judecării cauzelor penale privind copiii în conflict cu legea; - să evidențieze particularitățile de vîrstă și psihologice ale minorilor în conflict cu legea; - să descrie modalitatea pregătirii cauzei penale către examinare și citarea minorului în fața instanței; - să caracterizeze părțile care reprezintă minorul în fața instanței; - să aplice tactica și metodica cercetării judecătorești în cauzele cu minori; - să identifice diferite situații care determină disjungerea cauzei în privința minorilor; - să formeze abilitați de a susține o pledoarie în dezbaterile judiciare în cauzele cu minori; - să caracterizeze rolul procurorului, apărătorului, altor părți în dezbaterile judiciare; - să determine chestiunile pe care trebuie să le soluționeze instanța la adoptarea sentinței în cauzele cu minori; - să argumenteze necesitatea unei proceduri speciale de citare a minorului în instanța de judecată; - să aplice tacticile și metodicele cercetării judecătorești în cauzele cu minori; - să enumere diferite situații care determină disjungerea cauzei în privința minorilor; - să determine chestiunile pe care trebuie să le soluționeze instanța la adoptarea sentinței în 	<p>Particularitățile examinării cauzelor copiilor în conflict cu legea în instanțele judecătorești</p> <p>Pregătirea cauzei spre examinare.</p> <p>Participanții la proces.</p> <p>Reprezentarea minorului în instanță.</p> <p>Dezbaterile judiciare în cauzele cu minori.</p> <p>Sentința judecătorească în cauzele cu minori.</p> <p>Utilizarea cailor ordinare de atac în cauzele cu minori</p>

<p>cauzele cu minori;</p> <ul style="list-style-type: none"> - să generalizeze particularitățile cailor ordinare de atac în cauzele cu minori. 	
<ul style="list-style-type: none"> - să definească particularitățile aplicării măsurilor de constrângere în privința minorilor; - să descrie condițiile aplicării măsurilor preventive în privința minorilor; - să identifice organele și actele prin care se aplică măsurilor preventive în privința minorilor; - să descrie modalitatea aplicării măsurilor preventive în privința minorilor: transmiterea sub supraveghere a minorului; obligarea de a nu părăsi localitatea sau obligarea de a nu părăsi țara; garanția personală și garanția unei organizații; arestarea preventivă; - să argumenteze eficiența aplicării măsurii preventive – transmiterea sub supraveghere a minorului; - să relateze despre înlocuirea, revocarea și încetarea de drept a măsurilor preventive; - să descrie modalitatea atacării hotărârilor privind măsurile preventive; - să estimeze impactul asupra minorului în cazul reținerii și/sau aplicării măsurii preventive arestarea; - să justifice necesitatea unor norme distincte de cei adulți privind termenul reținerii și arestării preventive. 	<p>Aplicarea măsurilor procesuale de constrângere.</p> <p>Specificul aplicării măsurilor procesuale de constrângere față de minori.</p> <p>Reținerea minorilor.</p> <p>Caracteristica generală a măsurilor preventive.</p> <p>Condițiile aplicării măsurilor preventive;</p> <p>Organele și actele prin care se aplică o măsură preventivă;</p> <p>Transmiterea sub supraveghere a minorului;</p> <p>Obligarea de a nu părăsi localitatea sau obligarea de a nu părăsi țara;</p> <p>Garanția personală și garanția unei organizații;</p> <p>Arestarea preventivă;</p> <p>Înlocuirea, revocarea și încetarea de drept a măsurilor preventive;</p> <p>Atacarea hotărârilor privind măsurile preventive.</p>
<ul style="list-style-type: none"> - să descrie condițiile și modalitățile de audiere a martorului minori; - să descrie condițiile și modalitățile de audiere a victimei, părții vătămate minore; - să cunoască modalitățile speciale de audiere a martorului, victimei, părții vătămate minore; - să explice necesitatea audierii a martorului, victimei, părții vătămate minore de către judecătorul de instrucție; - să relateze despre măsurile de protecție în privința copiilor minori - martori, victimă, parte vătămată; - să descrie drepturile de care beneficiază martorul, victima, partea vătămată minoră; - să descrie drepturile de care beneficiază martorul, victima, partea vătămată minoră și obligațiile acestora; - să caracterizeze rolul pedagogului, psihologului și reprezentantului legal; - să definească conceptul de alternative și 	<p>Particularitățile desfășurării urmăririi penale și examinării cauzelor cu copii minori (martori victimă, parte vătămată) în instanțele judecătorești</p> <p>Modalitățile audierii copiilor minori martori;</p> <p>Modalitățile audierii copiilor minori victimă, parte vătămată.</p> <p>Locul și durata audierii copiilor minori – martori, victimă, parte vătămată.</p> <p>Modalitățile speciale de audiere a copiilor minori – martori, victimă, parte vătămată.</p> <p>Protecția martorului, victimei, părții vătămate minore.</p> <p>Drepturile și obligațiile martorului, victimei, părții vătămate minore.</p> <p>Reprezentarea martorului, victimei, părții vătămate minore.</p> <p>Alternativele în justiția juvenilă</p>

<p>principiile alternativelor.</p> <ul style="list-style-type: none"> - să explice teoriile criminologice ce stau la baza aplicării alternativelor - să identifice tipuri de programe alternative - să argumenteze conceptul de justiție restaurativă, principiile și valorile care stau la baza ei; - să compare sistemul actual al justiției penale cu abordările propuse de justiția restaurativă; - să enumere diferite practici de aplicare a justiției restaurativă; - să formeze o atitudine pozitivă față de justiția restaurativă - să aplice modalitățile restaurative în cadrul sistemului de justiție juvenilă existent. 	<p>Considerente generale privind alternativele în justiția juvenilă.</p> <p>Principiile aplicării alternativelor.</p> <p>Motivarea criminologică a alternativelor în justiția juvenilă.</p> <p>Perspectiva de etichetare și teoria asocierii diferențiate.</p> <p>Exemple de programe alternative.</p> <p>Măsuri alternative tradiționale sau care nu vizează aplicarea tehnicilor justiției restaurativă.</p> <p>Justiția restaurativă.</p> <p>Principiile justiției restaurative.</p> <p>Formele justiției restaurative</p> <p>Alternative în legislația RM.</p>
<ul style="list-style-type: none"> - să identifice minorii care au comis acțiuni social periculoase și nu sînt trași la răspundere penală; - să determine vârsta de la care survine răspunderea penală; - să definească noțiunea de responsabilitate ca temei pentru survenirea răspunderii penale; - să descrie etapele fazei de pînă la pornirea urmăririi penale în cauzele cu minorii care nu sînt subiecți ai infracțiunii. - să descrie atribuțiile Comisiei pentru minori. - să identifice măsurile educative aplicabile în privința minorilor. - să determine deosebiriile dintre investigațiile efectuate în cauzele cu minori care nu au atins vârsta de la care survine răspunderea penală și în cazurile cu adulți. - să stabilească legătura dintre vârsta la care survine răspunderea penală și responsabilitatea penală. - să argumenteze necesitatea luării în considerație ca material probator a declarațiilor unui minor care nu a împlinit vârsta răspunderii penale. - să caracterizeze sursele din care se pot obține date despre vârsta persoanei. - să estimeze valoarea declarațiilor date de un minor care nu a atins vârsta de 14 ani. - să justifice necesitatea aplicării în privința minorilor care au comis acțiuni social periculoase a măsurilor educative. 	<p>Particularitățile instrumentării cauzelor privind copii care nu sunt subiecți ai răspunderii penale.</p> <p>Condițiile survenirii răspunderii penale: vârsta și responsabilitatea.</p> <p>Neînceperea urmăririi penale în privința minorilor care nu sunt subiecți ai răspunderii penale.</p> <p>Desfășurarea investigațiilor în cazurile cu minori care nu sunt subiecți ai infracțiunii.</p> <p>Importanța probatorie a depozițiilor minorilor care nu sunt subiecți ai răspunderii penale.</p> <p>Măsurile de constrîngere aplicabile minorilor care nu sunt subiecți ai răspunderii penale.</p> <p>Comisiile pentru minori.</p>

VI. EVALUAREA DISCIPLINEI

Evaluarea curentă în cadrul activităților practice: prezentări de comunicări, studierea și rezolvarea spețelor, activități de grup, redactarea hotărârilor emise de judecător, simulări de cazuri concrete.

A. Mostră de evaluare curentă:

Tema seminarului: **Justiția restaurativă**

Obiectivele evaluării:

1. Numiți definiția și principiile justiției restaurative.
2. Care sînt formele justiției restaurative.
3. Comparați justiția restaurativă cu justiția retributivă.

B. Mostră evaluare finală:

Test

Subiectul I. **Alternativele în justiția juvenilă**

1. Clasificați alternativele în justiția juvenilă
2. Argumentați necesitatea aplicării alternativelor în justiția juvenilă
3. Analizați eficiența alternativelor în legislația RMoldova.

Subiectul 2. **Particularitățile examinării cauzelor copiilor în conflict cu legea în instanțele judecătorești**

1. Numiți particularitățile examinării cauzelor copiilor în conflict cu legea
2. Identificați părțile care reprezintă minorul în fața instanței
3. Determinați chestiunile pe care trebuie să le soluționeze instanța la adoptarea sentinței în cauzele cu minorii.

Subiectul 3. **Soluționați speța:**

I.N. s-a adresat cu plîngere la Comisariatul de poliție s.Ciocana, mun.Chișinău pe faptul pătrunderii și sustragerii din ap.10 str.M.Drăgan 15/1, mun.Chișinău de către persoane necunoscute a bunurilor ce-i aparțin în valoare totală de 50000 lei, în perioada cînd era plecat în deplasare de serviciu.

Pe faptul dat ofițerul de urmărire penală a pornit urmărirea penală în baza art.186 alin.(2) lit.c), d) Cod penal. Investigînd cazul, ofițerul de urmărire penală a stabilit că furtul a fost comis de către A.B. (a.n.01.01.1996).

Ulterior, după ce a fost reținut, A.B. a fost interogat de către ofițerul de urmărire penală, în prezența avocatului, recunoscut în calitate de bănuț și închis într-o celulă cu alte persoane, inclusiv majore, în privința lui aplicîndu-se măsura preventivă arestul.

1. Depistați erorile comise în cadrul procesului.
2. Stabiliți dacă este în drept ofițerul de urmărire penală să interogheze minorul în lipsa reprezentantului legal.
3. Apreciați legalitatea aplicării măsurii preventive și deținerii lui A.B. în celulă.
4. Întocmiți o sentință motivată prin prisma unor asemenea instituții cum ar fi medierea.

VII. REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

ACTE NORMATIVE ȘI CU CARACTER NORMATIV

1. Constituția Republicii Moldova, 29 iulie 1994.
2. Codul de procedură penală al Republicii Moldova, din 14 martie 2003.
3. Codul penal al Republicii Moldova, din 18 aprilie 2002.
4. Convenția ONU cu privire la drepturile copilului 1989.
5. Ansamblul de reguli minime ale ONU privind administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing) (1985).
6. Liniile directoare ONU pentru prevenirea delicvenței juvenile (Liniile directoare de la Riyadh) (1990).
7. Regulile ONU privind protecția minorilor privați de libertate (Regulile de la Havana) (1990).
8. Liniile directoare pentru acțiune privind copiii din sistemul judiciar penal, adoptate în 1997 de Consiliul Economic și Social al ONU (UN Guidelines for Action on Children in the Criminal Justice System (1997).
9. Liniile directoare cu privire la Justiție în ceea ce privește chestiunile ce implică copii victime sau martori ai infracțiunii (2005). (Guidelines on Justice in Matters Involving Child Victims and Witnesses of Crime).
10. Legea cu privire la Procuratură, nr.118-XV din 14 martie 2003.
11. Legea Republicii Moldova cu privire la arestarea preventivă, nr.1226-XIII din 27.06.1997.
12. Legea Republicii Moldova cu privire la retribuirea mijloacelor cheltuite pentru lecuirea persoanei pătimase de la acțiuni criminale, nr.79-XIII din 28.04.1994.
13. Legea Republicii Moldova cu privire la securitatea de stat a părții vătămate, martorilor și altor persoane, care au colaborat în procesul penal, nr.1458-XIII din 28.01.1998.
14. Legea Republicii Moldova cu privire la retribuirea daunei cauzate de acțiunile ilicite ale organelor de cercetare penală, anchetare preliminară, procuraturii și instanțelor de judecată, nr.1545-XIII din 25.02.1998.
15. Recomandarea R (2003)20 ale comitetului de miniștri al statelor membre referitoare la noile moduri de abordare a delincvenței juvenile și rolul justiției juvenile (adoptate de Comitetul de Miniștri la 24 septembrie 2003).
16. Recomandarea nr.R (92) 16 a Comitetului de Miniștri către statele membre referitoare la regulile europene asupra sancțiunilor aplicate în comunitate (19 octombrie 1992).
17. Recomandarea nr.R (87)20 referitoare la reacțiile sociale față de delincvența juvenilă(17.09.1987).
18. Recomandarea nr.R (88) 6 referitoare la reacțiile sociale față de delincvența în rîndul tinerilor din familiile de emigranți (18 aprilie 1988).
19. Regulile minime ONU privind măsurile neprivative de libertate (Regulile de la Tokyo).
20. Principiile de bază ONU privind utilizarea programelor de justiție restaurativă în materie penală.
21. Regulile minime ONU de tratament a deținuților.
22. Convenția împotriva Torturii și Protocolul opțional la această convenție.
23. Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului.
24. Recomandarea Rec(2000)20 referitoare la rolul intervenției psiho-sociale timpurii în prevenirea criminalității (6 octombrie 2000).
25. Recomandarea 99 (19) referitoare la medierea în cazurile penale.
26. Recomandarea (2002) 22 privind îmbunătățirea aplicării normelor europene cu privire la sancțiunile și măsurile comunitare(adoptată de comitetul de miniștri pe 29 noiembrie 2000) etc.

LITERATURA SPECIALĂ

1. Dolea I. Un nou concept în procedura penală / Revista națională de drept. 2003, nr.4.
2. Manualul formatorului în domeniul justiției juvenile. – Chișinău, 2006.
3. Manual de mediere. – Chișinău 2006
4. Justiția Juvenilă. Ghid de buzunar pentru procurori, ofițeri de urmărire penală și judecători. – Chișinău: UNICEF, 2006.
5. Sistemul judiciar în Republica Moldova: raport de evaluare a necesităților. 2006.
6. Respectarea drepturilor minorilor în locurile de detenție. Raport de monitorizare. – Chișinău, 2005.
7. Justiția pentru minori. Studii teoretice și jurisprudență. Analiza modificărilor legislative în domeniu. Coordonator: Coca-Cozma M., Crăciunescu C.-M., Lefterache L.-V. – București: Universul juridic, 2003.
8. Apetrei M. Drept Procesual Penal. Partea Specială. – București: Oscar Print, 1999.
9. Boroi A./ Jidovu N. Drept Procesual Penal. – București: ALL Beck, 2001.
10. Buneci P. Drept Procesual Penal. Partea Specială. – București: Editura Fundației România de Măine, 2003.
11. Comentariul la Codul de Procedură Penală. – Chișinău: Cartier Juridic. 2005.
12. Dolea I., Rotaru V., Cerbu A. și alții. Drept Procesual Penal. Partea specială. – Chișinău, 2006.
13. Dolțu I., Draghici V., Negip M. Martorul în procesul penal. – București: Lumina LEX, 2004.
14. Neagu I. Tratat de tactică criminalistică. – Brașov: Carpați 1993.
15. Osoianu T., Orîndaș V. Procedură Penală. Partea generală. – Chișinău, 2004.
16. Paraschiv C.-S. Drept Procesual Penal. – București: Lumina LEX, 2002.
17. Păvăleanu V. Drept Procesual Penal. Partea Specială. – București: Lumina LEX, 2002.
18. Pinteia A. Drept Procesual Penal. – București: Lumina LEX, 2002.
19. Rusu V. Particularitățile procedurii penale în privința minorilor. – Chișinău: Pontos, 2001.
20. Rusu V. Specificul susținerilor verbale și al ultimului cuvânt al inculpatului în cauzele penale ale minorilor / Revista Națională de Drept, 2003, nr.3.
21. Solomonescu G. Tratatul infractorului minor în drept penal comparat. – București, 1938.
22. Tulbure A. Șt., Tatu A.- M. Tratat de drept procesual penal – București: ALL Beck, 2003.
23. Volonciu N. Tratat de procedură penală. – București: Paideia, 1997.
24. Божьев В.П. Уголовный процесс. – Москва: Спарк. 2004.
25. Григорьев В.Н./ Химичевой Г.Л. Уголовный процесс. – Москва: Unity. 2001.
Громов Н.А. Уголовный процесс. – Москва: Юристъ, 1998. Леоненко В.В. Судебное производство по делам о преступлениях несовершеннолетних. – Киев, 1987.
26. Кобликов А.С. Уголовный процесс. – Москва: Норма. 2000.
27. Лебедев В.М. Уголовный процесс. – Москва: Дацков. 2004.
28. Лупинская П.А. Уголовное процессуальное право. – Москва: Юристъ, 2001.
29. Мельникова Э.Б. Ювенальная юстиция. – Дело, 2000.
30. Петрухин И.Л. Уголовный процесс. – Москва: Проспект, 2001.
31. Кисеев Н.М. Уголовный процесс. – Кишинэу: Монограф, 2003.
32. Radcenko . Уголовный процесс. – Москва: Юстицинформ, 2003.
33. Рохлин В.И. Уголовное процессуальное право. – Санкт-Петербург: Юристъ, 2004.
34. Черниловский З.М. Хрестоматия по всеобщей истории государства и права. – Москва, 1996.
35. Clemens B. Juvenile Delinquency. – Fifth Edition Ed. Allyn and Bacon, 2000.
36. Larry Siegel, Joseph Senna. Juvenile Delinquency Theory, practice and law 7th edition, Wadsworth Thomson Learning.
37. Леоненко В.В. Профессиональная этика участников уголовного процесса. – Киев, 1981.

38. Любичев С.Г. Этические основы следственной тактики.– Москва, 1980.
39. Максудов Р., Фаямер М. Примирение в уголовном правосудии России. – Москва, 1999.
40. Максудов Р. и др. Институт примирения в уголовном процессе: необходимость и условия развития // Уголовное право. 1998, № 1.
41. Смирнов А.В. Медиация // Состязательный процесс. – Санкт-Петербург, 2001.
42. Э. Б. Мельникова Правосудие по делам несовершеннолетних: история и современность. – Москва, 1990.
43. Э. Б. Мельникова Проблемы уголовного права, уголовного процесса и криминологии. – Москва: Дело, 2001.
44. Уголовная юстиция: проблемы международного сотрудничества. – Москва: Бек, 1995.
Бэйзмор Г. Три парадигмы ювенальной юстиции // Правосудие по делам несовершеннолетних. Перспективы развития. Вып. 1. – Москва, МОО Центр Судебно-правовой реформы, 1999.
45. Правосудие по делам несовершеннолетних. Мировая мозаика и перспективы развития. Вып. 2. В 2 кн. Кн. II. / Под ред. М.Г. Флямера. – Москва, МОО Центр Судебно-правовой реформы, 2000.
46. Будет ли в России ювенальная юстиция // Русская мысль. 2000, №4338.
47. Социальная ситуация в современном российском обществе и проблемы профилактики правонарушений несовершеннолетних: Сб. статей / Под ред. Е.А. Вороновой, С.А. Васильевой. –Изд-во СПб ун-та, 2002.
48. Международная программа «Уличные дети Санкт-Петербурга: от эксплуатации к образованию». Вып. 4.
49. Хаклер. Дж. Принимая драму за реальность во французском ювенальном суде // Правосудие по делам несовершеннолетних. Мировая мозаика и перспективы в России. / Под редакцией М.Г. Флямера. В 2-х кн. Кн. II. М: МОО Центр Судебно-правовой реформы, 2000.
50. Хамфрис Н. Воспитательный аспект кабинетного правосудия во Франции // Там же.
51. Башкатов И. П. Притеснение: обидчики и обиженные. // Социологические исследования. Журнал Российской Академии Наук. 2002 № 12 (224).
52. Бланков А.С., Бурмистров И.А., Крюкова Н.И., Плешаков В.А., Фокин В.М. Актуальные проблемы профилактики безнадзорности и правонарушений несовершеннолетних: Учебное пособие / ВНИИ МВД РФ. – Москва, 1999.
53. Багаутдинов Ф. Ювенальная юстиция начинается с предварительного следствия. // Российская Юстиция, 2002, № 9. (Правовая система Гарант).
54. Ведерникова О. Н. Основные криминологические проблемы современности (сравнительный анализ) // Государство и право, 2002, №10.
55. Валетас М.Ф., Прокофьева М.Н. Отцы и их дети после развода. // Социологические исследования. 2002, № 6 (218).
56. Вопросы ювенальной юстиции. Альманах. 2002, №2. – Москва: Российский благотворительный фонд «Нет Алкоголизму и Наркомании», 2002.
57. Вопросы ювенальной юстиции. Альманах. 2002, №3. – Москва: Российский благотворительный фонд «НАН», 2002.